

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
TREČIASIS SKYRIUS

BYLA ŠLEŽEVIČIUS PRIEŠ LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 55479/00)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2001 m. lapkričio 13 d.

Byloje Šleževičius prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Trečiasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko J.-P. COSTA,

teisėjų W. FUHRMANN,

P. KŪRIO;

F. TULKENS;

K. JUNGWIERT,

sero NICOLAS BRATZA,

K. TRAJA

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojo* T. L. EARLY,

po svarstymo uždaruose posėdžiuose 2000 m. lapkričio 28 dieną ir 2001 m. spalio 23 dieną

skelbia šį sprendimą, kuris buvo priimtas pastarąją dieną:

PROCESAS

1. Byla buvo pradėta Lietuvos Respublikos piliečiui Adolfui Šleževičiui (“pareiškėjui”) 2000 m. kovo 9 dieną pateikus Teismui pareiškimą (Nr. 55479/00) prieš Lietuvos Respubliką pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (“Konvencijos”) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjui atstovavo L. Gasiūnas, Vilniuje praktikuojantis advokatas. Lietuvos Vyriausybei (“Vyriausybei”) atstovavo jos atstovas, teisingumo viceministras G. Švedas.

3. Pareiškėjas teigė, kad baudžiamasis procesas prieš jį truko per ilgai, tuo pažeidžiant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.

4. Pareiškimas buvo paskirtas Teismo Trečiajam skyriui (Teismo reglamento 52 straipsnio 1 dalis). Šiame skyriuje, kaip numato Teismo reglamento 26 straipsnio 1 dalis, buvo sudaryta kolegija, nagrinėjanti bylą (Konvencijos 27 straipsnio 1 dalis).

5. 2000 m. lapkričio 28 dienos sprendimu kolegija paskelbė šį pareiškimą priimtiniu.

6. Pareiškėjas ir Vyriausybė pateikė savo nuomones dėl bylos esmės (Reglamento 59 straipsnio 1 dalis). Kolegijai pasitarus su šalimis ir nusprendus, kad viešas posėdis dėl bylos esmės nėra reikalingas (Reglamento 59 straipsnio 2 dalis *in fine*), šalys raštu atsakė į viena kitos pateiktas nuomones.

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

7. Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1948 m., gyvenantis Vilniuje. Nuo 1993 m. iki 1996 m. jis buvo Lietuvos Ministras Pirmininkas.

8. 1996 m. sausio mėnesį du Seimo nariai parašė laiškus Generaliniam prokurorui, prašydami išskelti pareiškėjui baudžiamąją bylą dėl finansinių pažeidimų, sudarančių piktnaudžiavimą tarnyba. 1996 m. sausio 24 dieną byla buvo išskelta.

9. Nenustatyta 1996 m. sausio mėnesio dieną šios bylos kontekste buvo areštuotos pareiškėjo banko sąskaitos. 1996 m. vasario 8 dieną pareiškėjas atsistatydino iš Ministro Pirmininko pareigų, kad galėtų užsiimti verslu.

10. 1996 m. spalio 10 dieną Generalinės prokuratūros prokuroras pateikė pareiškėjui kaltinimus iš dviejų punktų dėl piktnaudžiavimo tarnyba. 1996 m. spalio 17 dieną parengtinis tyrimas buvo baigtas, ir iki 1996 m. lapkričio 28 dienos vyko pareiškėjo susipažinimas su bylos medžiaga. 1996 m. gruodžio 16 dieną prokuroras pakeitė kaltinimus pareiškėjui. Nuo 1996 m. gruodžio 18 iki 19 dienos vėl vyko pareiškėjo susipažinimas su bylos medžiaga. 1996 m. gruodžio 21 dieną buvo patvirtinta kaltinamoji išvada, ir byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui.

11. 1997 m. sausio 24 dieną Vilniaus apygardos teismas surengė tvarkomąjį posėdį, o 1997 m. kovo 13 dieną nustatė, kad parengtinis tyrimas buvo atliktas netinkamai, nes kaltinimai pareiškėjui buvo neapibrėžti ir spekuliatyvūs, o jo gynybos teisės buvo pažeistos. Apygardos teismas grąžino bylą prokuratūrai papildomam tyrimui atlikti.

12. 1997 m. kovo 26 dieną prokuroras padavė skundą. 1997 m. gegužės 14 dieną skundas buvo atmestas. 1997 m. spalio 29 dieną prokuroras vėl pateikė kaltinimus pareiškėjui, šį kartą iš keturių punktų dėl piktnaudžiavimo tarnyba, klastojimo ir sukčiavimo. 1997 m. gruodžio 1 dieną prokuroras pakeitė kaltinimus. Nuo 1997 m. gruodžio 3 dienos iki 1998 m. vasario 23 dienos vyko pareiškėjo susipažinimas su bylos medžiaga. 1998 m. vasario 23 dieną pareiškėjas pateikė prokuratūrai prašymą nutraukti bylą nesant nusikaltimo sudėties. Šis prašymas buvo atmestas 1998 m. kovo 6 dieną. 1998 m. kovo 23 dieną buvo patvirtinta nauja kaltinamoji išvada, ir byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui.

13. 1998 m. birželio 19 dieną, liepos 10 dieną ir nuo rugsėjo 9 iki 30 dienos Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo bylą. 1998 m. rugsėjo 30 dieną teismas nusprendė, kad kaltinimai pareiškėjui buvo neapibrėžti ir spekuliatyvūs ir kad būtina surinkti naujus įrodymus. Teismas sustabdė bylos nagrinėjimą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas nustatyti Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų, susijusių su teismo funkcijomis bylos tyrime, konstitucingumą. 1999 m. vasario 5 dieną Konstitucinis Teismas pagal šį prašymą priėmė sprendimą, kuriuo remiantis bylos medžiaga 1999 m. kovo 8 dieną buvo grąžinta apygardos teismui.

14. 1999 m. gegužės 10 dieną Generalinės prokuratūros prokuroras penktą kartą pateikė pareiškėjui kaltinimus, šį kartą iš penkių punktų dėl piktnaudžiavimo tarnyba, klastojimo ir sukčiavimo. Kartu su pareiškėju kaltinimai buvo pateikti dar vienam asmeniui.

15. 1999 m. gegužės 10 ir 19 dienomis Vilniaus apygardos teismas atidėjo bylos nagrinėjimą dėl kito kaltinamojo neatvykimo. Teismas nagrinėjo bylą 1999 m. birželio 28 ir liepos 13 dieną. Pastarąją dieną Vilniaus apygardos teismas nustatė, kad tyrimas buvo atliktas netinkamai ir kad kaltinimai, pateikti pareiškėjui, buvo neaiškūs. Teismas gražino bylą prokuratūrai papildomam tyrimui atlikti.

16. 1999 m. liepos 21 dieną prokuroras padavė skundą. Posėdis, numatytas 1999 m. rugsėjo 16 dienai, neįvyko, nes neatvyko kitas kaltinamasis. 1999 m. spalio 8 dieną Apeliacinis teismas atmetė šį skundą.

17. 1999 m. lapkričio 24 dieną Generalinio prokuroro pavaduotojas pateikė kasacinį skundą dėl šių sprendimų, skųsdamas, *inter alia*, tai, kad teismai keletą kartų gražino bylą papildomam tyrimui dėl tariamai neaiškių kaltinimų vietoj to, kad išnagrinėtų šiuos kaltinimus iš esmės ir nuteistų ar išteisintų pareiškėją. Prokuroras teigė, kad tokiu būdu teismai nepateisinamai vilkino procesą ir atidėjo galutinio bylos sprendimo priėmimą.

18. 2000 m. sausio 11 dieną Aukščiausiasis Teismas atmetė šį skundą. Jis nustatė, kad pagrindinė bylos gražinimo papildomam tyrimui atlikti priežastis buvo kaltinimų pareiškėjui dviprasmiškumas, kuris pažeidė jo gynybos teises ir “neleido priimti teisėto nuosprendžio” dėl bylos esmės.

19. 2000 m. vasario 18 dieną Generalinis prokuroras perdavė bylą Vilniaus apygardos prokurorui papildomam tyrimui atlikti. 2000 m. balandžio 18 dieną apygardos prokuroras informavo pareiškėją, kad byla prieš jį buvo nutraukta, o parengtinis tyrimas sustabdytas, nesant nusikaltimų sudėties (Baudžiamojo proceso kodekso 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas) pagal du kaltinimus ir neįrodžius pareiškėjo kaltės (Baudžiamojo proceso kodekso 233 straipsnio 1 dalies 2 punktas) pagal kitus tris kaltinimus. Jo turto areštas buvo panaikintas tą pačią dieną.

20. Pareiškėjo skundą dėl šio sprendimo 2000 m. gegužės 26 dieną atmetė kitas Vilniaus apygardos prokuroras. Pareiškėjas padavė skundą Generalinei prokuratūrai, nurodydamas, kad byla nebuvo galutinai nutraukta. 2000 m. rugpjūčio 31 dieną Generalinės prokuratūros prokuroras atmetė šį skundą, nustatęs, kad byla buvo nutraukta pagal valstybės vidaus teisės reikalavimus. Pareiškėjas taip pat buvo informuotas, kad 2000 m. balandžio 18 dienos nutarimą jis gali apskusti teismui.

II. BYLAI REIKŠMINGOS VIDAUS TEISĖS NUOSTATOS

21. Baudžiamojo proceso kodekso 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas numato, kad baudžiamoji byla turi būti nutraukta nesant nusikaltimo sudėties. Kodekso 233 straipsnio 1 dalies 2 punktas numato, kad baudžiamoji byla taip pat gali būti nutraukta, jeigu trūksta įrodymų prieš įtariamąjį.

22. Pagal Kodekso 235 straipsnį, nutrauktą bylą gali atnaujinti prokuroras, jeigu yra teisėtas pagrindas tęsti tyrimą.

TEISĖ

I. DĖL KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO PAŽEIDIMO

23. Pareiškėjas teigia, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, kuri, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, numato:

“Kai yra sprendžiamas... jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad... byla per įmanomai trumpiausią laiką ... išnagrinėtų... teismas.”

Pareiškėjo nuomone, baudžiamasis procesas prieš jį prasidėjo 1996 m. sausio 24 dieną ir vis dar tęsiasi, nes byla buvo nutraukta tik dėl nusikaltimo sudėties nebuvimo ir iš dalies dėl įrodymų trūkumo. Anot pareiškėjo, proceso trukmė pažeidė “įmanomai trumpiausio laiko” reikalavimą, įtvirtintą Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje.

24. Vyriausybė teigia, kad laikotarpis, kuris šioje byloje turi būti įvertintas, prasidėjo, kai pareiškėjui pirmą kartą buvo pateikti kaltinimai (1996 m. spalio 10 dieną), ir baigėsi, kai byla galiausiai buvo nutraukta 2000 m. balandžio 18 dieną. Vyriausybės nuomone, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą ir į tai, kad nebuvo delsimo, kuri būtų galima priskirti valstybės valdžios institucijoms, “įmanomai trumpiausio laiko” reikalavimas nebuvo pažeistas.

A. Laikotarpis, kuris turi būti įvertintas

25. Teismas primena, kad baudžiamosios teisės sferoje 6 straipsnio 1 dalyje nurodytas “įmanomai trumpiausias laikas” pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai asmeniui “pateikiami kaltinimai”; tai gali atsitikti anksčiau, negu byla patenka į ją nagrinėsiantį teismą. “Kaltinimas” gali būti apibrėžtas kaip oficialus kompetentingos valdžios institucijos pranešimas asmeniui apie įtarimą, kad jis padarė nusikalstamą veiką; toks apibrėžimas atitinka tikrinimą, ar įtariamojo situacija buvo iš esmės paveikta (žr. *Eckle v. Germany*, no. 8130/78, 1982-07-15, Series A no. 51, § 73).

26. Teismas pastebi, kad 1996 m. sausio 24 dieną prokuroras iškėlė baudžiamąją bylą dėl įtarimų, kad pareiškėjas padarė finansinius pažeidimus. Pareiškėjo banko sąskaitos buvo areštuotos tuoj po šio sprendimo priėmimo. Todėl Teismas mano, kad 1996 m. sausio 24 dieną pareiškėjo situacija buvo paveikta tiek, kad tai prilygo “kaltinimui” Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies prasme, ir kad laikotarpis, kuris turi būti įvertintas, prasidėjo tą dieną.

27. Taip pat Teismas pastebi, kad byla 2000 m. balandžio 18 dieną nutraukė prokuroras, kad Generalinis prokuroras patvirtino šio nutraukimo teisėtumą ir kad pareiškėjas neapskundė teismui Generalinio prokuroro sprendimo. Nebuvo teigiama, kad po šios datos buvo priimtas formalus sprendimas atnaujinti bylos tyrimą. Todėl Teismas mano, kad šiuo požiūriu reikšmingas laikotarpis baigėsi 2000 m. balandžio 18 dieną.

28. Taigi procesas vienoje instancijoje truko ketverius metus, du mėnesius ir 25 dienas.

B. Proceso trukmės priimtumas

29. Pagal Teismo praktiką, proceso trukmės priimtumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir į Teismo praktikoje suformuluotus kriterijus, konkrečiai į bylos sudėtingumą ir pareiškėjo bei valdžios institucijų elgesį tiriant bylą (žr. *Grauslys v. Lithuania*, no. 36743/97, 2000-10-10, § 60).

30. Grįžtant prie šios bylos faktų, Teismas mano, kad byla gali būti vertinama kaip sudėtinga dėl, *inter alia*, jos pobūdžio, t. y. dėl Vyriausybės vadovo neva padarytų finansinių pažeidimų. Tačiau Teismas pažymi, kad valstybės vidaus valdžios institucijos šios bylos tyrimo neatliko nei stropiai, nei kruopščiai: teismai tris kartus (1997 m., 1998 m. ir 1999 m.) atsisakė nagrinėti bylą iš esmės, nustatę, kad pareiškėjui pateikti kaltinimai buvo neapibrėžti ir spekuliatyvūs. Be to, ilgą laiką vyko

procesiniai ginčai, kuriuose dalyvavo bendrosios ir konstitucinės kompetencijos teismai, dėl prokurorų skundų dėl teismų išvadų, kad tyrimas buvo atliktas netinkamai ir kad bylos negalima nagrinėti teisme. Tačiau aiškūs kaltinimai niekada nebuvo suformuluoti, ir teisminis bylos nagrinėjimas neįvyko. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir neturėdamas informacijos apie tai, kad už vilkinimą yra atsakingas pareiškėjas, Teismas nustato, kad proceso trukmė buvo per ilga ir neatitiko “įmanomai trumpiausio laiko” reikalavimo.

31. Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIŲ TAIKYMAS

32. Konvencijos 41 straipsnis numato:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Turtinė žala

33. Pareiškėjas siekė gauti 30 589 LTL kompensaciją už dėl proceso prieš jį trukmės prarastus uždarbį ir galimybes.

34. Vyriausybė šiuos reikalavimus laikė nepagrįstais.

35. Teismas laikosi nuomonės, kad nėra priežastinio ryšio tarp nustatytų pažeidimų ir nurodomos turtinės žalos (žr., *mutatis mutandis*, minėtą Grauslio bylą, § 66). Todėl jis nemato priežasčių priteisti kokią nors sumą pareiškėjui pagal šį punktą.

B. Neturtinė žala

36. Be to, pareiškėjas prašė Teismo priteisti jam 1 000 000 LTL už dėl per ilgus baudžiamąjį procesą trukmės patirtą neturtinę žalą.

37. Vyriausybė laikė, kad pareiškėjas reikalauja per daug.

38. Teismas pripažįsta, kad pareiškėjas iš tikrųjų patyrė neturtinę žalą, kurią nepakankamai atlygina pažeidimo pripažinimas (žr., *mutatis mutandis*, minėtą Grauslio bylą, § 69). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas pagal šį punktą priteisia pareiškėjui 30 000 LTL.

C. Kaštai ir išlaidos

39. Pareiškėjas reikalavo 260 000 LTL bylinėjimosi išlaidoms vidaus procese ir Konvencijos organuose padengti.

40. Vyriausybė laikė, kad minėti reikalavimai yra per dideli.

41. Teismas primena, kad kaštai įtraukiami į pagal Konvencijos 41 straipsnį priteisiamą sumą tik jeigu yra nustatyta, kad jie buvo būtini, realiai patirti ir protingo dydžio (žr. minėtą Grauslio bylą, § 72).

42. Teismas pastebi, kad dalis užmokesčio advokatui buvo susijusi su pareiškėjo gynyba vidaus valdžios institucijose nuo jam pareikštų kaltinimų. Šis užmokestis nebuvo būtinos išlaidos, patirtos siekiant atitaisyti Konvencijos pažeidimą, kurį Teismas pripažino pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (žr., *mutatis mutandis*, *ibid.*, § 74). Vertindamas teisingumo pagrindais, Teismas priteisia pareiškėjui 70 000 LTL bylinėjimosi kaštams padengti, taip pat bet kokią pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas.

D. Palūkanos įpareigojimų nevykdymo atveju

43. Pagal Teismo turimą informaciją, įstatymų nustatyta metinė palūkanų norma, taikoma Lietuvoje šio sprendimo priėmimo dieną, yra 6,89 %.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Nustato*, kad buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis;
2. *Nustato*,
 - (a) kad Valstybė atsakovė turi sumokėti pareiškėjui per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, tokias sumas:
 - (i) 30 000 (trisdešimt tūkstančių) LTL neturtinei žalai atlyginti;
 - (ii) 70 000 (septyniasdešimt tūkstančių) LTL kaštams ir išlaidoms padengti bei bet koki pridėtinės vertės mokestį, kuris gali būti taikomas;
 - (b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pasibaigimo iki sprendimo įvykdymo turės būti mokamos paprastosios 6,89 % metinės palūkanos;
3. *Atmeta* kitus pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2001 m. lapkričio 13 dieną, remiantis Teismo reglamento 77 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

T. L. EARLY
Kanclerio pavaduotojas

J.-P. COSTA
Pirmininkas